

Zekerijah Čajlaković

VESATIJJA U RAZUMIJEVANJU I MIŠLJENJU ISLAMSKIH UČENJAKA¹

U ovih nekoliko redova Vesatijjinog foruma autor je pokušao predstaviti tumačenje pojma “srednji put”, vesatijja ili “umjerenost u islamu” koje su zastupali neki od ranijih i savremenih islamskih učenjaka.

Evidentno je da svi koji govore o *vesatijji* kao konceptu polaze od kur’anskog ajeta iz sure El-Bekare, u kojem Uzvišeni Allah kaže: *Mi smo vas učinili pravednom zajednicom da biste bili svjedoci protiv ostalih, a da Poslanik bude svjedok protiv vas...* (El-Bekare, 143)

Pored navedenog značenja, sintagma *ummetun wesatun* često se upotrebljava da označi “pravednu zajednicu”, “zajednicu srednjeg puta”, jer riječ *vesat(ijja)* znači isto što i riječ *hijar* “najbolji, odabran, ugledan”. Tako, *Muhammedun vesatun fi kavmihi* znači “Muhammed je najbolji u svom rodu”, odnosno, “najplemenitijeg roda”. Slično je i sa sintagmom *es-salatul-vusta* “srednji namaz” ili “najvredniji namaz”, što upućuje na ikindija-namaz. Umjerenost ili *vesatijja* u arapskom jeziku ima svoje sinonime: *tevessut*, *i’tidal*, *tevazun*, *iktisad*, koji su također povezani sa značenjem pojma sredine ili pravde, što aludira na to da vjernik treba slijediti srednji put između krajnosti i ekstremizma. Suprotan pojmu *vesatijja* jeste pojam *tetarruf*, koji označava “sklonost prema krajnosti, ekstremizmu, radikalizmu”.

Kur’anski termini *vesat* i *vusta* spominju se na više mjesta, a neki od njegovih sinonima javljaju se u brojnim hadisima Allahova Poslanika, a.s. Međutim, korištenje pojma *vesatijja* u islamskoj terminologiji relativno je novo, a najvjerojatnije potiče iz ranog XX stoljeća u

¹ *Preporod*, 24/1058, 15. decembar 2015, str. 32.

radovima Muhammeda Rešida Ridaa, Hasana el-Bennaa i Muhammeda el-Medenija. Muhammed el-Medeni vjerovatno je prvi koji je napisao brošuru pod naslovom *El-vesatijja fi-l-islam*, potom slijede mnogi drugi autori. Drugi alimi koji su pisali o ovoj temi su: Mahmud Saltut, Abdurrahman Sa'di, Sejjid Kutb, Muhammed Imarah, Jusuf el-Karadavi, Abdu-l-Latif el-Farfur i mnogi drugi. Šukri Hanapi u jednom svom stručnom radu pod naslovom: "Koncept *vesatijje* u islamskoj epistemologiji" objavljenom jula 2014. godine u Maleziji navodi brojna tumačenja poznatih mufessira u vezi s pojmom *vesat*, odnosno *vesatijja*.

Mufessiri o vesatijji

Tako Et-Taberi kaže da taj pojam označava "odabrani" i "najbolji" zbog karakteristika osoba da budu pravedni. On piše: "Ovo se razlikuje od ekstremnih stavova jevreja i kršćana. Kršćani vjeruju da Allah, dž.š., ima sina (Isus), dok su jevreji izmijenili Sveto pismo objavljeno od Allaha, dž.š., ubijali poslanike i iznosili neistinu na Allaha, dž.š." Ibn Kesir kaže da se pod tim podrazumijeva ono "najbolje" i "pravedno". El-Kurtubi je mišljenja da ovaj termin podrazumijeva biti najbolji u pravdi i pravičnosti. U tom smislu to znači zauzimanje srednjeg položaja između dobrih i loših djela i držati se pravde i pravičnosti. Er-Razi smatra da ovaj pojam ima četiri značenja: *pravda*, tj. biti daleko od ekstremnih vjerovanja i djelovanja; drugo, *dobrota*; treće, *skromnost*, a četvrto *umjerenost*. En-Nesefti je stava da *pravičnost* podrazumijeva udaljenost od pretjeranosti, nemara i ekstremizma. Ez-Zamahšeri kaže da srednji put u vjeri i vjerskoj praksi podrazumijeva ono najbolje i najpravednije, jer su to elementi koji odudaraju od svakog zla i destrukcije. Slične stavove navode i drugi mufessiri kao: Es-Sujuti, Sejjid Kutb, El-Hidždžazi, Ez-Zuhajli i drugi.

Ulema o vesatijji

Kemali Hašim u knjizi: *Srednji put umjerenosti u islamu, kur'anski princip vesatijje* donosi mišljenja drugih islamskih učenjaka. Muhammad Abduhu kaže da je islam kao prirodna vjera (*dinu-l-fitrah*) takva

upravo zbog umjerenosti, srednjeg puta i održavanja ravnoteže u vjerskim i svjetskim pitanjima. Tunišanin Muhammed Tahir ibn Ašur smatra da je u umjerenosti i ravnoteži suština svih vrlina (*fada'il*) i zaštita od svih vrsta krajnosti i pretjerivanja. Jusuf el-Karadavi ima slično mišljenje, koje upućuje na umjerenost koje pojedinca i cijeli ummet vodi do ispunjenja duhovnih i materijalnih uspjeha. Mustafa Kemal et-Tunisi ide korak dalje i tvrdi da se *vesatijja* odnosi na sve aspekte života: vjerovanje, obrede, društvene odnose itd.

Sejjid Husein Nasr primjećuje kako je baš islam “srednji put” i u geografskom smislu i da tako zauzima “srednji pojas” svijeta, od Atlantika do Pacifika. Ahmed er-Rejsuni napominje da je umjerenost ideal u šerijatskom zakonodavstvu koji se pokušava ostvariti u svim sudskim odlukama.

Ismail Radži el-Faruki kaže da je to zlatna sredina u vjeri. El-Faruki dodaje da ummet mora izbjeći zlo na individualnom i kolektivnom nivou, kada je islam odredio *et-tevazun* ili balans, zlatnu sredinu. Prema Ferhanu Nizamiju, *vesatijja* podrazumijeva srednji put ili umjerenost, i islam je protiv ekstremnih djela radikalnih pojedinaca i grupa. Jedan savremeni šiitski učenjak Ajatollah Jahja Nuri, prepoznaje tri pristupa: konzervativni pristup, liberalni pristup i umjerenu strategiju. On preferira ovaj zadnji pristup umjerene strategije u vjeri i praksi. Libanski šiitski lider Sejjid Fadlullah smatra kako islam sam sebe opisuje kao vjeru ravnoteže i pravde (*et-tevazun ve-l-'adalah*). On vidi drugu dimenziju u *vesatijji*, a to je unutrašnja (u)ravnoteženost (*et-tevazun ed-dahili*) kod ljudi. Muhammed Asad kaže da je islamski pristup ravnoteži između duhovnog i materijalnog dokaz islamske predanosti srednjem putu između dvije krajnosti koje daju prednost duhu nad materijom. Ali Allawi također ističe karakteristike *vesatijje* u islamu i naglašava važnost ravnoteže između pojedinca i kolektiviteta; između fizičkog i duhovnog; između privatnog i javnog, između muškaraca i žene; između prava i obaveza itd. Anes Zubeidi naglašava pozitivno iskustvo *vesatijje* u Maleziji u svim oblastima života, uključujući ekonomiju i pravednu podjelu blagostanja u zemlji. On citira Muhyiddina Yassina, koji naglašava da u današnjem svijetu umjerenost nije opcija, već obaveza.

U knjizi *Srednji islamski put – društvene implikacije*, dr. Mustafa Cerić kaže: “Vesatija je koncept udaljavanja od dvije krajnosti: pretjernosti i nedotjernosti. Pretjernost vodi ka izolaciji, a nedotjernost ka asimilaciji. Musliman ne smije otići ni u jednu od te dvije krajnosti, već mora ići Pravim putem, a to je put *vesatije*, prema kojem nema isključivosti u odnosu na druge, niti može biti potpunog stapanja s drugim da se izgubi vlastiti identitet.”

Kemali Hašim dodaje da *vesatija*, također, označava snagu, kao što je Sunce u podne, što je najtopliji položaj u odnosu na početak ili kraj dana. Ovo se može reći i za snagu koju imaju mladi ljudi, oni koji zauzimaju srednji položaj između slabosti djetinjstva i nemoći starosti.

Na osnovu ovih mišljenja naše uleme možemo zaključiti da vjera islam uči, odgaja i upućuje muslimane da ne budu nemarni, da ne idu u krajnost ni na jednu od dvije strane, nego da se drže srednjeg puta, ili Pravog puta, kojim idu svi oni kojima je Allah zadovoljan i kojima je ukazao Svoju blagodat: poslanici, ‘alimi, iskreni vjernici, šehidi i drugi čestiti muslimani.